

VEDLEGG 7 Vedtak godkjenning av forslag til områderegulering Frier vest fra kommunestyret

Saksprotokoll

Områderegulering - Frier Vest - 2.gangsbehandling.

Arkivsak-dok.	18/04177
Saksbehandler	Henry Hvalvik

Behandlet av	Møtedato	Saknr
1 Formannskapet	28.01.2021	6/21
2 Kommunestyret	11.02.2021	2/21

Formannskapets vedtak/innstilling

Formannskapet fremmer følgende innstilling overfor Kommunestyret:

Med hjemmel i pbl § 12-12 godkjenner kommunestyret forslag til Områderegulering Frier Vest revidert sist 14.1.21.med tilhørende dokumenter under følgende vilkår:

1. Deler av gjeldende plan id 104 oppheves (havneområde opprettholdes), deler av Plan id 136(ut i sjø opprettholdes), deler av plan id 23, plan id 273 oppheves og del av plan id 222(begrenset til et mindre område i sjø), oppheves og erstattes med område regulering plan id 335.
2. Justeringer av bestemmelser anbefalt av Forslagstiller innarbeides.
3. Bestemmelsen pkt. 6.4.5 D endres til:
«Det kan gjennomføres holdningsrettede tiltak mot støy fra skip.»
4. Utrykket «anleggingsbrygge» i bestemmelsen 8.6 B endres til «dykdalp»

Etter at eventuelle justeringer er foretatt varsles Kommunestyrets egengodkjenning av plan i henhold til plan og bygningsloven.

Kommunestyret har behandlet saken i møte 11.02.2021 sak 2/21

Møtebehandling

Votering

Innstillingen enstemmig vedtatt.

Kommunestyrets vedtak

Med hjemmel i pbl § 12-12 godkjenner kommunestyret forslag til Områderegulering Frier Vest revidert sist 14.1.21.med tilhørende dokumenter under følgende vilkår:

1. Deler av gjeldende plan id 104 oppheves (havneområde opprettholdes), deler av Plan id 136(ut i sjø opprettholdes), deler av plan id 23, plan id 273 oppheves og del av plan id 222(begrenset til et mindre område i sjø), oppheves og erstattes med område regulering plan id 335.
2. Justeringer av bestemmelser anbefalt av Forslagstiller innarbeides.
3. Bestemmelsenes pkt. 6.4.5 D endres til:
«Det kan gjennomføres holdningsrettede tiltak mot støy fra skip.»
4. Utrykket «anleggingsbrygge» i bestemmelsenes 8.6 B endres til «dykdalp»

Etter at eventuelle justeringer er foretatt varsles Kommunestyrets egengodkjenning av plan i henhold til plan og bygningsloven.

VEDLEGG 8 Kystverket - uttalelse til offentlig ettersyn

KYSTVERKET

Sørøst

BAMBLE KOMMUNE
Postboks 80
3993 LANGESUND

Deres ref.:
18/04177

Vår ref.:
2018/3434-11

Arkiv nr.:

Saksbehandler:
Aase Kristin Eikenæs Marthinsen

Dato:
02.12.2019

Uttalelse til offentlig ettersyn av områdereguleringsplan for Frier Vest - Bamble kommune - Telemark fylke

Vi viser til oversendelse av 23. september 2019 vedrørende offentlig ettersyn av områdereguleringsplan for Frier Vest i Bamble kommune, samt utsatt frist for uttalelse til 2. desember 2019.

Formålet med planen er bl.a. å legge til rette for utvikling av næringsbebyggelse, herunder tyngre industri, virkesterminal (tømmerterminal), råstoffutvinning og etablering av logistikknutepunkt med tilgang til havn og overordnet vegnett.

Kystverket

Kystverket er en nasjonal etat for kystforvaltning, sjøsikkerhet og beredskap mot akutt forurensning og jobber for en effektiv og sikker sjøtransport gjennom å ivareta transportnæringens behov for framkommelighet og effektive havner. Kystverket deltar i planmedvirkning og utøver myndighet etter havne- og farvannsloven.

Havne- og farvannsloven har som formål å legge til rette for god framkommelighet, trygg ferdsel og forsvarlig bruk og forvaltning av farvannet i samsvar med allmenne hensyn og hensynet til fiskeriene og andre næringer. Kystverkets regionkontorer skal ivareta disse interessene i det regionale og lokale planarbeidet.

Grenland havn

Rundt Frierfjorden er det flere viktige havner og fergeforbindelser. Grenland havn er blant landets 32 stamnetthavner og spiller en viktig rolle i det nasjonale godstransportsystemet. Dagens farleder til Grenland er svært trafikkert, og har også transport av farlig last. Staten ved Kystverket har investert betydelige midler i utbedring av farleden gjennom Brevikstrømmen. Til neste år starter arbeidet med fjerning av grunner vest for Geiterøya ved Gamle Langesund, samt fjerning av grunner ved Kløvsteinbåen, Midtbåen og Orebuktbåen. Tiltaket medfører at nyttefartøy kan ta i bruk sjøområdet vest for Geiterøya som ny farled, og er et vesentlig bidrag til å øke sikkerheten og framkommeligheten for nyttefartøy som skal til Grenland.

Merknader til planen

Tilrettelegging for sjøtransport og overføring av gods fra vei til sjø og bane står sentralt i norsk transportpolitikk. Å flytte godstransport fra vei til sjø bidrar til reduserte

Regionkontor Sørøst

Sentral postadresse:	Kystverket Postboks 1502 6025 ÅLESUND	Telefon:	+47 07847	Internett:	www.kystverket.no
				E-post:	post@kystverket.no
For besøksadresse se	www.kystverket.no	Bankgiro:	7694 05 06766	Org.nr.:	NO 874 783 242

Brev, sakskorrespondanse og e-post bes adressert til Kystverket, ikke til avdeling eller enkeltperson

klimagassutslipp, mindre slitasje på veiene og bedre kapasitet og sikkerhet på veinettet. Konkurransedyktig sjøtransport er viktig for det lokale og regionale næringslivet, og viktig nasjonalt og regionalt for å redusere godstransport på vei. Kystverket Sørøst ser det som positivt at det legges til rette for etablering av nytt havneområde og industri som bruker sjøveien til transport av gods.

Områdeplanen omfatter et stort område (3077 da) og legger til rette for tiltak uten krav til detaljregulering. Etter Kystverket Sørøst sin vurdering framgår det ikke tydelig av plandokumentene hvilket tidsperspektiv som legges til grunn for utbyggingen og ulike faser av utbyggingen. Kystverket Sørøst gir planfaglig råd om at dette innarbeides i plandokumentene.

Havnedrift medfører ulike typer støy gjennom hele døgnet. Kystverket Sørøst erfarer fra andre havner at havnestøy er en utfordring for nærliggende områder med støyømfintlig bebyggelse. Dette har ført til restriksjoner for havnedriften på slike steder. Det går fram av førstegangsbehandlingen at planen sendes på høring og offentlig ettersyn under forutsetning av at det gjøres en støyvurdering knyttet til utvidelse av pukkverket, utfylling i sjø og havnevirksomhet, og at støyvurderingen skal avklare hvorvidt det er behov for avbøtende tiltak. Kystverket Sørøst forutsetter at det ikke legges begrensninger som er til hinder for effektiv havnevirksomhet.

Planområdet omfatter sjøområder. I forslag til bestemmelser for farleder pkt. 9.1 a) er følgende bestemmelse tatt inn: «*Innenfor farledene skal det legges til rette for god framkommelighet, trygg ferdsel og forsvarlig bruk og forvaltning av farvannet i samsvar med allmenne hensyn og hensynet til fiskeriene og andre næringer. Alle tiltak som kan påvirke sikkerheten eller framkommeligheten i sjø krever tillatelse i tråd med havne- og farvannsloven § 27.*» Kystverket Sørøst gjør oppmerksom på at foreslåtte bestemmelse nesten er identisk med gjeldende havne- og farvannslov § 1 første ledd. Kystverket Sørøst finner foreslåtte bestemmelse lite hensiktsmessig. Videre vil ny havne- og farvannslov tre i kraft fra 1. januar 2020. På denne bakgrunn ber vi om at bestemmelsen pkt. 9.1 a) endres, og foreslår følgende bestemmelse: «*Området skal være allment tilgjengelig. Innenfor området er det ikke tillatt å deponere masser eller gjenstander av noen art uten tillatelse fra Kystverket*»

Kystverket Sørøst registrerer videre at det i forslag til bestemmelser pkt. 5.4.7 om farleder står følgende: «*Det er ikke tillatt å etablere bygg eller installasjoner som skjærer for lyset fra fyrlykter. Det er heller ikke tillatt å etablere bygg, installasjoner eller fortøyninger høyere enn 25 m i vannsøylen innenfor hvit seilingssektor*». Kystverket Sørøst ber om å endre bestemmelsen til følgende: «*Det er ikke tillatt å etablere bygg eller installasjoner som skjærer for navigasjonsinstallasjoner*».

I forslag til bestemmelser for næringsbebyggelse pkt. 6.2.1 a) går fram at det innenfor område BN1 – BN9 tillates etablert næringsbebyggelse herunder tyngre industri mv mens det i 6.2.1b) går det fram at innenfor BN & tillates havnerelatert industri- og lagerbygg som hører naturlig med til havnens drift. Kystverket Sørøst gir planfaglig råd om å endre bestemmelsene pkt. 6.2.1.a) og b) slik at det fremgår tydeligere hva som tillates i de ulike områdene for næringsbebyggelse.

Ny havne- og farvannslov trer som nevnt i kraft 1.januar 2020. Tiltak som kan påvirke sikkerheten, ferdselen eller forsvars- og beredskapsinteresser i farvannet, kan ikke etableres uten tillatelse, jf. § 14 i ny lov. Som tiltak regnes både innretninger, naturinngrep og aktiviteter.

Med hilsen

Geir Egil Solberg
senioringeniør

Dokumentet er elektronisk godkjent

Eksterne kopimottakere:
Fiskeridirektoratet
Fylkesmannen i Vestfold og Telemark
Grenland Havn IKS

Aase Kristin Eikenæs Marthinsen
seniorrådgiver

Postboks 185 Sentrum
Postboks 2076
Strømtangvegen 39

5804 BERGEN
3103 TØNSBERG
3950 BREVIK

VEDLEGG 9 Riksantikvaren om kulturminner - uttalelse til offentlig ettersyn

SAKSBEHANDLER
Bjørn-Håkon Eketuft Rygh

VÅR REF.
20/00580-1

DERES REF.
18/06207-30

ARK. P - Plansaker 2006-2019
155 Bamble kom. - Te

INNVALGSTELEFON

+47 98 22 87 15

DERES DATO

VÅR DATO
08.01.2020

TELEFAKS
+47 22 94 04 04
postmottak@ra.no
www.riksantikvaren.no

Se mottakerliste

Forslag til reguleringsplan for Frier vest, Ravnes gnr. 4, bnr. 1 m.fl. og Traak gnr. 5, bnr. 11, 18 m.fl., Bamble kommune, Telemark
-tillatelse til inngrep i automatisk fredete kulturminner, jf. kulturminneloven § 8 fjerde ledd

Konflikt med id 129820, 129822, 129824, 129827, 129831, 129832, 129835, 129836, 129853, 129875, 214008, 214009, 214010, 214011, 214012, 214013, 214014, 214015, 214016, 214413, 244152 og 244153: 19 steinalderlokaliteter, to hulveier og én gravrøys

Vi viser til deres brev av 30. september 2019, der Riksantikvaren blir bedt om å uttale seg til forslag til reguleringsplan for Frier vest på Ravnes gnr. 4, bnr. 1 m.fl. og Traak gnr. 5, bnr. 11, 18 m.fl., Bamble kommune. Det vises også til brev av 12. desember 2019 fra Kulturhistorisk museum med vedlagt forslag til budsjett og prosjektplan for gjennomføring av arkeologisk gransking, utgravning og etterarbeid.

Innenfor reguleringsområdet er det registrert automatisk fredete kulturminner, 23 steinalderlokaliteter, to hulveier og én gravrøys-lokalitet, fredet i medhold av lov 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner (kulturminneloven) § 4 første ledd pkt. a, d og j. I henhold til kulturminneloven § 8 fjerde ledd skal det, i forbindelse med behandlingen av reguleringsplan, tas stilling til om det kan gis tillatelse til inngrep i automatisk fredete kulturminner som blir berørt av planen. Riksantikvaren er rette myndighet til å fatte avgjørelse i slike saker, jf. Forskrift om faglig ansvarsfordeling mv. etter kulturminneloven § 1 nr. 1.

Beskrivelse av kulturminnene

Telemark fylkeskommune foretok arkeologiske registreringer av planområdet i 2018. Det ble registrert en rekke automatisk fredete kulturminner. Fire lokaliteter med automatisk fredete kulturminner er lagt til hensynssoner, for framtidig vern i planens bestemmelser. Ytterligere 22 lokaliteter er i direkte konflikt med tiltak i planens bestemmelser.

Id er 129853 en gravrøys fra bronse- eller jernalder. Gravminnet ligger på en hylle i den bratte bergskrenten Stoe. Røya er rund, og måler ca. 7 m i diameter og har en høyde på 0,5 m. Den er overgrodd i kantene, og relativt bar i midten. Den er ujevn i overflaten og har muligens vært plyndret, men tre grantrær i midten gjør det vanskelig å si sikkert. Den har sannsynligvis vært anlagt på berg. Stedet har hatt fin utsikt over fjorden, og dermed har røysa vært godt synlig. Røysa er anlagt innenfor steinalderlokaliteten, id 129831

Id 214016 og 129875 er to hulveiløp. Sistnevnte er målt i en lengde av 20 meter.

Id 129827 er et 4326 m² stort bosetnings- og aktivitetsområde fra eldre steinalder som ligger 63 moh. Lokaliteten ligger på en stor nord-sør-orientert sadellignende flate. Lokaliteten er avgrenset av topografiske trekk og negative prøvestikk. Hogst har påført lokaliteten skader i form av dype spor i undergrunnen, særlig på flatens sørlige samt nordøstre del. Øvrige deler av lokaliteten fremstår ellers som relativt uskadet. Det ble gjort ni funn av flint i åtte positive prøvestikk under registreringene.

Id 214015 er et 427 m² stort bosetnings- og aktivitetsområde fra eldre steinalder som ligger 55 moh. Lokaliteten er naturlig avgrenset av berg og sterkt skrånende terreng i nord, sør og øst, og av negative prøvestikk mot vest. Det er gjort fire funn av flint i to positive prøvestikk.

Id 129831 er et 1651 m² stort bosetnings- og aktivitetsområde fra eldre steinalder som ligger 54–58 moh. I nordvest, nordøst, øst er den avgrenset av hellende terreng og negative prøvestikk avgrensning, og i nord av en bergknaus. Det ble gjort 35 funn av flint i seks positive prøvestikk under registreringen.

Id 129822 er et 2800 m² stort bosetnings- og aktivitetsområde fra eldre steinalder som ligger 51–55 moh. Lokaliteten er avgrenset mot nord og sør av hellende terreng med negative prøvestikk, i vest av en kupert skråning og av berg i sør. Det ble gjort 31 funn av flint og bergkrystall i åtte positivt prøvestikk under registreringen.

Id 214012 er et 2369 m² stort bosetnings- og aktivitetsområde fra eldre steinalder som ligger mellom 48 og 36 moh., noe som kan indikere at det er snakk om flere aktivitetsfaser. Mot nord er lokaliteten avgrenset av bratt terreng og et belte med en del større stein. Lokaliteten er avgrenset av topografiske trekk samt også negative prøvestikk. Det er gjort 23 funn av flint og bergkrystall i 13 positive prøvestikk.

Id 214011 er et 511 m² stort bosetnings- og aktivitetsområde fra eldre steinalder som ligger 37 moh. Lokaliteten er avgrenset av topografiske trekk samt negative prøvestikk. Over lokalitetens nordre del går en sti/kjerrevei som kan ha påført skader/forstyrrelser. Det ble gjort fem funn av flint og bergkrystall i tre positive prøvestikk under registreringen.

Id 214413 er et 373 m² stort bosetnings- og aktivitetsområde fra eldre steinalder som ligger 34 moh. I nord avgrenses lokaliteten av et negativt prøvestikk, samt en moderne traktorvei. I øst og vest avgrenses lokaliteten av lave bergfremspring. I sør avgrenses lokaliteten av negative prøvestikk. Hulvei id 129875 krysser lokalitetens nordre del. Lokaliteten er skadet i den nordre delen. Det ble gjort to funn av flint i to positive prøvestikk under registreringen.

Id 129820 er et 382 m² stort bosetnings- og aktivitetsområde fra eldre steinalder som ligger 33 moh. Lokaliteten ligger på en sørøstorientert flate og er avgrenset av en vei i sørvest. Det er mulig lokaliteten skal ses i sammenheng med lokalitet id 129824, men at veien har ødelagt en større sammenhengende boplass. Det ble gjort tre funn av flint i ett positivt prøvestikk under registreringen.

Id 214010 er et 963 m² stort bosetnings- og aktivitetsområde fra eldre steinalder som ligger 31 moh. Lokaliteten er i stor grad naturlig avgrenset av berg og steinur. I nordvest er lokaliteten avgrenset av et negativt prøvestikk. I øst er den avgrenset av steinur og berg. Det ble gjort 43 funn av flint og bergkrystall i fire positive prøvestikk under registreringen.

Id 129835 er et 353 m² stort bosetnings- og aktivitetsområde fra yngre steinalder som ligger 29–31 moh. Lokaliteten ligger på en sørvestvendt flate som er avgrenset av topografiske trekk og av negative prøvestikk. Det ble gjort elleve funn av flint i tre positive prøvestikk under registreringen.

Id 214014 er et 671 m² stort bosetnings- og aktivitetsområde fra yngre steinalder som ligger 28 moh. Lokaliteten er avgrenset av topografiske trekk og negative prøvestikk. En traktorvei krysser over lokaliteten i sør, og har trolig påført store skader på denne delen. Det ble gjort 15 funn av flint i tre positive prøvestikk under registreringen.

Id 129824 er et 1289 m² stort bosetnings- og aktivitetsområde fra yngre steinalder som ligger 27 moh. Lokaliteten ligger ca. 100 m sør for steinalderlokaliteten id 129820. En moderne traktorvei krysser lokaliteten, og i sørdelen er det anlagt en parkerings-/snu plass. Lokaliteten er svært skadet av anleggelse/bruk av traktorvei/snu plass, samt erosjon i sørenden som følge av nedbør og vannsig. Lokaliteten er naturlig avgrenset av berg i vest. I sør og nord er den avgrenset av et negativt prøvestikk og moderne forstyrrelser, mens lokalitetene er avgrenset av moderne vei i øst. Det ble gjort seks funn av flint i fire positivt prøvestikk under registreringene.

Id 244152 er et 383 m² stort bosetnings- og aktivitetsområde fra yngre steinalder som ligger 25–27 moh. Lokaliteten er naturlig avgrenset av bergrygger i sør, øst og vest. Lokaliteten er avgrenset av topografiske trekk og negative prøvestikk. Det ble gjort tre funn av flint i to positive prøvestikk under registreringen.

Id 244153 er et 323 m² stort bosetnings- og aktivitetsområde fra yngre steinalder som ligger 25–27 moh. Lokaliteten er avgrenset av topografiske trekk og negative prøvestikk. I øst og vest er flaten naturlig avgrenset av bergrygger. Det går også en gammel traktorvei over flaten, men det er usikkert om funnførende lag fortsetter under veien. Det ble gjort tre funn av flint i tre positive prøvestikk under registreringen.

Id 214008 er et 278 m² stort bosetnings- og aktivitetsområde fra yngre steinalder som ligger 24 moh. I øst avgrenses lokaliteten naturlig av lavt bergfremspring og bratt hellende terreng. I sør og nord avgrenses lokaliteten av negative prøvestikk. Det ble gjort 18 funn av flint, bergart og kvarts i fire positive prøvestikk under registreringen. Funnene omfatter blant annet en tangespiss, mikroflekk, bor og skrapere.

Id 214013 er et 903 m² stort bosetnings- og aktivitetsområde fra yngre steinalder som ligger 24 moh. Lokaliteten ligger på en sørvendt flate som heller slakt mot sørøst. I nord, øst og vest er lokaliteten naturlig avgrenset. I sør er den avgrenset av hulveisystem, id 214016, moderne traktorvei og bratt terreng mot en bekk. Hulveien og traktorveien krysser lokaliteten i sør, og har trolig påført store skader i denne delen. Det ble gjort ti funn av flint og kvarts i fire positive prøvestikk under registreringen.

Id 214009 er et 837 m² stort bosetnings- og aktivitetsområde fra yngre steinalder som ligger 21 moh. Lokaliteten er avgrenset av topografi og med negativt prøvestikk. Det ble gjort 18 funn av flint i syv positive prøvestikk under registreringen.

Id 129831 er et 545 m² stort bosetnings- og aktivitetsområde fra yngre steinalder/bronsealder som ligger 20–23 moh. Lokaliteten ligger på en liten skogkledt flate nær gravrøys id 129853. Det ble gjort to funn av flint i to positive prøvestikk under registreringen. Flinten er vannrullet, men tydelig slått. Funnene kan være en indikasjon på aktivitet fra bronsealder/jernalder knyttet til gravrøysa, id 129853.

Nærmere om planforslaget

Hensikten med planen er å legge til rette for utvikling av tung- og plasskrevende industri. Industriarealene planlegges etablert på ulike nivå innenfor næringsområdene. Tiltakene vil medføre store terrenginngrep. Et belte i planens vestre del reguleres til vegetasjonsskjerm, og her vil til sammen fire steinalderlokaliteter reguleres til bevaring, id 129821, 129825, 129830 og 129834. Tiltaket i planen er planlagt realisert i flere faser. Dette gjenspeiles i rekkefølgekrav for kulturminner i forslag til bestemmelser; område BN3 og BN7 for berørte kulturminner på land.

Følgende lokaliteter ligger under område BN3: Id 129835, 244152 og 244153

Følgende lokaliteter ligger under område BN7: Id 129820, 129822, 129824, 129827, 129831, 129832, 129836, 129853, 129875, 214008, 214009, 214010, 214011, 214012, 214013, 214014, 214015, 214016, 214413.

Regional kulturminneforvaltning bemerker

Telemark fylkeskommune bemerker at det gjennom flere år vært en utfordrende at arbeidsplasser har forsvunnet i takt med nedleggelse av tradisjonell industri i Telemark. Etableringer som medfører at det skapes nye arbeidsplasser er derfor høyt prioritert både av kommuner og av fylkeskommunen. Fylkeskommunen vurderer derfor den samfunnsmessige verdien ved utvidelse av industriområdet på Rafnes som svært stor. Ifølge fylkeskommunen er hovedvekten av kulturminner, som kommer i konflikt med tiltak i planen, lokaliteter med spor etter aktivitet fra steinalder. Disse er ikke synlig på markoverflaten, og har dermed, etter fylkeskommunens vurdering, en begrenset opplevelsesmessig og pedagogisk verdi. Videre påpeker fylkeskommunen at gravrøysa, som det søkes om dispensasjon for, ligger fint til med utsikt over Frierfjorden. Fylkeskommunen mener at det skal føres en restriktiv praksis når det gjelder fjerning av denne typen kulturminner, men mener likevel at de samfunnsmessige hensynene i denne saken er så store at de kan anbefale at det innvilges dispensasjon for denne. Når det gjelder de omsøkte hulveiløpene, mener fylkeskommunen at de er fragmenterte og stedvis forholdsvis dårlig bevart. Fylkeskommunen vurderer derfor at de har liten opplevelsesmessig og pedagogisk verdi slik de ligger i dag, og at verdien i hulveiløpene i all hovedsak knytter seg til informasjonen man vil kunne dokumentere ved en arkeologisk utgravning. Med bakgrunn i dette vurderer fylkeskommunen de samfunnsmessige og økonomiske verdiene som ligger i utbygging av området som større enn de omsøkte lokalitetens opplevelsesmessige og pedagogiske verdi.

Telemark fylkeskommunes tilrår derfor at det innvilges dispensasjon for de omsøkte kulturminnene, med vilkår om arkeologiske undersøkelser.

Kulturhistorisk museum bemerker at hovedvekten av kulturminnene som kommer i konflikt med tiltak i planen er lokaliteter med spor etter aktivitet i steinalder, og viser utnyttelse av og bosetting i området over et langt tidsspenn. De er ikke synlig på markoverflaten, og har dermed en begrenset opplevelsesmessig og pedagogisk verdi. Enkelte lokaliteter er delvis skadet av moderne aktivitet. Til tross for at det er foretatt flere større arkeologiske utgravninger av steinalderlokaliteter langs vestre del av Oslofjorden de senere årene, mener museet at det fortsatt behov for et bredt og komparativt materiale for å få et klarere bilde de forhistoriske fangstsamfunnene. Ikke minst er det behov for ytterligere informasjon knyttet til en av de mest markante endringsprosesser i forhistorien, nemlig etableringen og utviklingen og av jordbrukssamfunn. Flertallet av de hittil undersøkte steinalderlokalitetene i Telemark fylke daterer museet til mesolitikum, og da særlig mellommesolitikum samt overgangen til de forutgående og påfølgende periodene. Det er derimot undersøkt få lokaliteter fra neolitikum.

En undersøkelsene av lokalitetene vil gi en svært god tidsdybde for å forstå utviklingen i samfunnet i det tidsrommet vi først ser en tydeligere tilknytning til spesifikke landskap, ca. 8000 f.Kr. og frem mot tidspunktet vi ser at viktige økonomiske og kulturelle endringer forekommer i neolitikum, ca. 3000 f.Kr.

Kulturhistorisk museum deler Telemark fylkeskommunes oppfatning med hensyn til dispensasjonsspørsmålet for de fleste lokaliteter. Når det gjelder steinalderlokalitet id 129836 så ble det under registreringen kun gjort ett funn av flint i ett prøvestikk. Det ble gjennomført omfattende prøvestikking rundt det funnførende prøvestikket uten at det ble påvist ytterligere funn. Lokaliteten synes dermed å være av begrenset omfang. Museet anser derfor at det i dette tilfellet er lite trolig at en mer inngående undersøkelse vil bidra til å frembringe ny vesentlig kunnskap. For id 129836 konkluderer museet derfor med at resultatene ved en arkeologisk utgravning trolig ikke vil stå i forhold til den arbeidsinnsatsen som kreves, og anbefaler derfor at det gis dispensasjon uten vilkår om arkeologisk undersøkelse. En arkeologisk undersøkelse av de øvrige 18 lokalitetene vil, etter museets oppfatning, sikre kunnskapspotensialet i dette materialet, og de anbefaler derfor at det gis dispensasjon for disse med vilkår om arkeologisk utgravning. Museet mener at selv om det er utgravd flere lokaliteter fra steinalder i Telemark siden 2010, vil ikke en undersøkelse av de omsøkte kulturminnene medføre en utarming av bestanden av denne type kulturminner i området.

Når det gjelder gravrøys id 129853 vil museet vil i likhet med Telemark fylkeskommune understreke de store verneverdiene som er knyttet til gravminner, da de ofte utgjør viktige elementer i kulturlandskapet og er en kilde både til materiell og immateriell kultur. Generelt sett har kulturlandskap og kulturminner gjennom de senere tiårene vært utsatt for økt press i forbindelse med bolig-, nærings- og tettstedsutvikling, moderne jordbruksdrift samt infrastruktur. Museet bemerker at desimeringen av kulturminner har vært omfattende, og bevaringstilstanden for blant annet synlige gravminner er i mange tilfeller kritisk, noe som gjør at våre muligheter for å oppleve og forstå tidsdybden og dynamikken i kulturlandskapet er i dag i ferd med å forsvinne. Etersom bare fragmenter av kulturmiljøer ligger tilbake, er det etter museets oppfatning av stor betydning å bevare flest mulig av de gjenværende kulturminnene og kulturlandskapene. Ofte dreier det seg om nettopp om synlige og monumentale gravminner, som generelt sett har stor opplevelsesverdi. Derfor har museet en restriktiv holdning til frigivning og undersøkelse av spesielt gravhauger, siden antallet er kraftig redusert. Den omsøkte gravrøysa i sørøstre del av planområdet innenfor et område avsatt til næring. Museet legger til grunn at planforslaget er utarbeidet i tett dialog mellom forslagstiller og Telemark fylkeskommune. Erfaringsmessig har det vist seg at punktvis bevaring av enkeltstående kulturminner ikke gir et effektivt vern av disse da de ofte utsettes for skade eller slitasje, noe som bidrar til en vesentlig reduksjon av både deres pedagogiske verdi og vitenskapelige potensial. Museet anser det som lite sannsynlig at det er mulig og hensiktsmessig å bevare dette gravminnet innenfor den omsøkte reguleringsplanen. Etersom gravminner har stort informasjonspotensial har de vært en sentral arkeologisk kildekategori for å kartlegge og forstå samfunnsorganisasjonen i forhistorien i mer enn 100, og gravminnene har fortsatt stor betydning for vår forståelse av samfunnet i bronsealder og jernalder. Den vitenskapelige verdien knyttet til disse kulturminnene er derfor svært stor. Museet anbefaler derfor dispensasjon med vilkår om en arkeologisk undersøkelse.

Det er registrert to hulveier/hulveisystemer innenfor planområdet, id 214016 og 129875. De omsøkte hulvei/hulveiløpene er beskrevet som fragmenterte og stedvis dårlig bevart. Museet er enige med fylkeskommunens vurdering om at de derfor har liten opplevelsesmessig og pedagogisk verdi slik de fremstår i dag. Hulveiløpene er målt inn digitalt i forbindelse med registreringene. I dette tilfelle mener vi derfor at det er lite trolig at videre undersøkelser vil

frembringe vesentlig ny kunnskap. Kulturhistorisk museum anbefaler derfor Riksantikvaren å innvilge dispensasjon for id 129875 og 214016 uten vilkår om nærmere undersøkelser.

Riksantikvarens merknader og vurdering av saken

Riksantikvaren skal verne om kulturminner og kulturmiljø som en ikke-fornybar ressurs. Etter kulturminneloven og de nasjonale miljømålene knyttet til automatisk fredete kulturminner bør det bare gis tillatelse til inngrep i slike i de tilfeller der et avslag vil medføre så store private eller samfunnsmessige konsekvenser at det ikke står i et rimelig forhold til kulturminnets verdi.

Vi ser at det i denne saken er konflikt mellom planens bestemmelser og en lang rekke automatisk fredete kulturminner. Nå er det lagt opp til videre bevaring av fire lokaliteter, ved at de er avsatt til hensynssoener, men det er fortsatt kulturminnelokaliteter av varierte typer med stort spenn i alder som fjernes hvis planen realiseres. Det er særlig det at det skal fjernes en stor mengde steinalderlokaliteter av betydelige størrelse og en synlig gravrøys, som er vanskelig, sett fra et kulturminnefaglig ståsted. Samtidig har kulturminneforvaltningen erfaring med at det må settes av et større område til vern om gravminnet skal gis et fortsatt realistisk vern. Det hadde imidlertid vært den beste løsningen fra et kulturminnefaglig ståsted, ettersom det har blitt fjernet en stor mengde gravminner i deres distrikt allerede. Da vern så langt ikke er et alternativ, mener vi at det ligger et stort potensial for vitenskapelig kildemateriale i de omsøkte lokalitetene. Dette kildematerialet mener vi at må sikres ved en arkeologisk undersøkelse før tiltak i tråd med planens bestemmelser kan realiseres.

Riksantikvaren finner at reguleringsplan for Frier vest kan godkjennes under forutsetning av at det først foretas en arkeologisk utgravning av de berørte kulturminnene før tiltak etter planen realiseres, jf. vedlagte kart datert 25. november 2019. I henhold til kulturminneloven § 10 skal arkeologiske granskinger bekostes av tiltakshaver.

Vedtak om omfang av den arkeologiske granskingen, herunder endelige kostnader og avgrensning av undersøkelsesområdet, kan først skje etter at reguleringsplanen er endelig vedtatt. Vi gjør oppmerksom på at arkeologisk utgravning normalt bare lar seg gjennomføre i sommerhalvåret, og at tiltakshaver i sin planlegging må ta hensyn til dette.

Tiltakshaver må varsle Telemark fylkeskommune i god tid før tiltak etter reguleringsplanen ønskes realisert. Riksantikvaren vil deretter fatte vedtak om omfanget av den arkeologiske granskingen. Dette vedtaket vil kunne påklages i medhold av forvaltningsloven §§ 28 og 29.

Ifølge Kulturhistorisk museums forslag til budsjett er en utgravning av angjeldende automatisk fredete kulturminner, 18 steinalderlokaliteter, to hulveier og én gravrøys på Ravnes gnr. 4, bnr. 1 m.fl. og Traak gnr. 5, bnr. 11, 18 m.fl., beregnet å koste inntil kr 28 188 800,- (2019-kroner og satser).

Vi gjør oppmerksom på at det er satt opp to budsjetter som følge av planens rekkefølgebestemmelser. Riksantikvaren vil se nærmere på forslaget til budsjett og arbeidsomfang før vedtak etter kulturminneloven § 10 blir fattet.

Kulturminnene, id 129835, 244152, 244153, 129820, 129822, 129824, 129827, 129831, 129832, 129836, 129853, 129875, 214008, 214009, 214010, 214011, 214012, 214013, 214014, 214015, 214016 og 214413 skal merkes i plankartet som Bestemmelsesområde og gis fortløpende nr. #1 og #2.

Følgende tekst skal tas inn i reguleringsplanens fellesbestemmelser:

«Før iverksettingen av tiltak i medhold av planen på arealformal BN3 skal det foretas arkeologisk utgravning av de berørte automatisk fredete kulturminnene id 129835, 244152 og 244153, markert som «RpBestemmelsesGrense_# 1 i plankartet.

Før iverksettingen av tiltak i medhold av planen på arealformal BN7 skal det foretas arkeologisk utgravning av de berørte automatisk fredete kulturminnene id 129820, 129822, 129824, 129827, 129831, 129832, 129836, 129853, 214008, 214009, 214010, 214011, 214012, 214013, 214014, 214015 og 214413, markert som «RpBestemmelsesGrense_# 2 i plankartet.

I planområdet ligger de automatisk fredete kulturminnene, id 129875 og 214016. Tiltak i konflikt med disse kan iverksettes uten ytterligere vilkår.

Det skal tas kontakt med Telemark fylkeskommune i god tid før tiltaket skal gjennomføres slik at omfanget av den arkeologiske granskningen kan fastsettes."

Granskningen bekostes av tiltakshaver, jf. kulturminneloven § 10.

Dispensasjon fra den automatiske fredningen gjennom planvedtaket forutsetter at ovennevnte tekst innarbeides i reguleringsbestemmelsene. Riksantikvaren ber Telemark fylkeskommune om å klargjøre dette i sin endelige uttalelse til Bamble kommune. Vi ber også om at foreliggende uttalelse fra Riksantikvaren til Telemark fylkeskommune i saken, vedlegges fylkeskommunens endelige uttalelse til kommunen.

Dersom kommunen gir melding om at ovennevnte tekst *ikke* vil bli innarbeidet i reguleringsbestemmelsene, og Telemark fylkeskommune ikke finner å ville reise innsigelse mot planen, må Telemark fylkeskommune umiddelbart varsle Riksantikvaren om dette. Riksantikvaren vil i så fall normalt reise innsigelse mot planen.

Vennlig hilsen

Isa Trøim (e.f.)
seksjonssjef

Bjørn-Håkon Eketuft Rygh
seniorrådgiver

Brevet er elektronisk godkjent uten underskrift

Vedlegg: Kart med omsøkte kulturminner, datert 8. januar 2020
Kopi til: Kulturhistorisk museum - Universitetet i Oslo, Postboks 6762 St. Olavs plass,
0130 OSLO

Mottaker	Kontaktperson	Adresse	Post
Telemark fylkeskommune		Postboks 2844	3702 SKIEN

